

การประเมินคุณภาพทางสายตาขององค์ประกอบสำคัญ ของเมืองเก่าเชียงใหม่ โดยการมีส่วนร่วม Participatory Visual Quality Evaluation of Significant Elements of Chiang Mai Old City

จิตรกร ปันโปธิ* และ ปราณอม ต้นสุขานันท์**
Chittakorn Panpothi* and Pranom Tansukanun**

Received : June 19, 2019

Revised : August 14, 2019

Accepted : August 29, 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.) วิเคราะห์และประเมินคุณค่าองค์ประกอบภูมิทัศน์เมือง ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์ของเมืองเก่าเชียงใหม่ 2.) จัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบเมืองเก่าและระดับคุณภาพทางสายตา โดยผู้วิจัยและคนในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และ 3.) เสนอแนวทางการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญ เพื่อการวางแผนจัดการภูมิทัศน์เมืองเชียงใหม่ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดการรับรู้ด้วยการมองเห็นเพื่อกำหนดมุมมองสำคัญของเมืองเก่าเชียงใหม่ เป็นช่องมองคุ้มครอง (Protected Vistas) และแนวคิดการประเมินคุณภาพทางสายตา (Visual Quality) เป็นกรอบการวิจัย โดยขั้นตอนการศึกษาประกอบด้วยศึกษาด้านทฤษฎี จากนั้นจึงสำรวจ สังเกต เพื่อกำหนดมุมมองสำคัญของเมือง แล้วจึงวิเคราะห์และประเมินคุณค่ามุมมองทั้ง 52 มุมมองและสัมภาษณ์กลุ่มคนในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในขั้นต้น จำนวน 71 คน เป็นการสุ่มแบบเจาะจง กระจายทั่วพื้นที่เมือง โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสดงความต้องการ รวมทั้งด้านคุณค่าของการอนุรักษ์มุมมองสำคัญของเมืองเก่าเชียงใหม่ อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ข้อมูลที่ได้นำมาประมวลผลทางสถิติ พบว่าดอยสุเทพเป็นองค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่าความสำคัญทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์และความงามต่อคนในชุมชนมากที่สุด เมื่อประกอบกับวัด อาคารสำคัญ โบราณสถานและกลุ่มต้นไม้ ยิ่งทำให้มุมมองนั้นมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น สำหรับด้านคุณภาพของมุมมองสำคัญอยู่ในระดับที่ยังไม่วิกฤต แต่ปัญหาที่มีผลกระทบมากที่สุดและเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องคือปัญหาเรื่องอาคารสูง ที่ควรได้รับการควบคุมอย่างเร่งด่วน การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญแบ่งออกเป็น 3 พื้นที่ที่มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของมุมมอง ประกอบไปด้วย 1.) พื้นที่อนุรักษ์มุมมอง (Viewing corridor Conservation Zone) 2.) พื้นที่อนุรักษ์ระยะใกล้สายตา (Short Distance View Design Conservation Zone) และ 3.) พื้นที่อนุรักษ์ระยะไกลสายตา (Distant View Design Conservation Zone) โดยพื้นที่อนุรักษ์มุมมองทั้งหมดสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทตาม

*, ** คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50200

*,** Architecture Program, Faculty of Architecture Chiang Mai University, Chiang Mai 50200, Thailand

Corresponding author E-mail: chittakorn_p@cmu.ac.th*

ลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ได้แก่ 1.) มุมมองที่เห็นดอยสุเทพอย่างต่อเนื่อง 2.) มุมมองที่เห็นองค์ประกอบเมืองที่สำคัญ 3.) มุมมองจากพื้นที่ริมแม่น้ำปิง และ 4.) ภาพมุมกว้าง

Abstract

This research was aimed at: 1) analyzing and evaluating the values of Chiang Mai old city's landscape elements in terms of the historical and urban landscape importance, 2) prioritising the old city's elements and the degree of visual qualities by the researcher and the community people through a participatory approach, and 3) proposing a guideline for the designation of the major viewing corridor conservation zones for Chiangmai urban landscape management planning. The research was conducted by means of a qualitative research method using the visual perception concept to determine the protected vistas of Chiangmai old city and using the concept of visual quality assessment as the research framework. The research procedures involved theoretical studies, survey and observation in order to determine the major views of the city. The 52 views were evaluated for their values, and preliminary and participatory interviewing was performed with 71 community people sampled by the purposive method to cover all urban areas. The interviewed people were given a chance to exchange ideas and express their needs including the values of the major viewing corridor conservation zones, which will lead to participation that is an important component of sustainable development. The statistical processed data shows that Doi Suthep is an urban element with the greatest landscape, aesthetic, and historical values for the people in the communities. When combined with the temples, important buildings, archaeological sites and tree groups; the view becomes even more important. The quality of major views is not at a critical level, but the problem with the greatest impact involves the high-rise buildings, which continuously increase and should be urgently controlled. Major viewing conservation areas are designated in 3 zones according to the nature of the views as follows: 1) viewing-corridor conservation zone, 2) short-distance view conservation zone, and 3) distant-view conservation zone. All of the major viewing corridor conservation zones can be divided into 4 categories according to the specific characteristics of each area, which are: 1) continuous view of Doi Suthep, 2) major city elements view, 3) view from the area along the Ping River, and 4) panorama views.

คำสำคัญ: การประเมินคุณภาพทางสายตา เมืองเก่าเชียงใหม่ การมีส่วนร่วม

Keywords: Visual Quality, Chiang Mai Old City, Participation

บทนำ

เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีคุณค่าและเป็นเมืองโบราณขนาดใหญ่ ปัจจุบันมีอายุถึง 723 ปี บริเวณที่ราบเชิงดอยสุเทพ เมืองเชียงใหม่ในอดีตนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ งดงาม อิงอยู่กับธรรมชาติ และมีจุดเด่นหรือจุดหมายตาเป็นวัดวาอาราม บ้านเรือนจะแฝงตัวอยู่ภายใต้ต้นไม้ ส่งผลให้เมือง ไม่ขัดแย้ง ไม่ชิงดีชิงเด่น อาคารศาสนาเท่านั้นที่จะสามารถโดดเด่นได้อย่างเต็มที่ เมืองจึงออกมาสวยงาม เส้นขอบฟ้า (Sky Line) ที่เห็นเป็นยอดเจดีย์ หลังคาวัด วังและยอดไม้ เมืองขยายตัวตามแนวราบโดยมีดอยสุเทพเป็นฉากหลังของเมืองและสามารถมองเห็นดอยสุเทพด้านทิศตะวันตกของเมืองได้ทุกพื้นที่ เป็นสิ่งที่ผู้คนในเมืองสามารถระลึกถึงและจดจำได้ถึงตำแหน่งที่ตนอยู่ สามารถหาทิศทางที่ต้องการจะไปได้อย่างชัดเจน บนดอยสุเทพนอกจากจะมีธรรมชาติที่เด่นชัดแล้วยังมีพระธาตุดอยสุเทพซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น (อิศรา, 2533) ด้วยลักษณะเฉพาะของเมืองเชียงใหม่ในอดีตที่มีประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากภาคอื่นๆ อย่างชัดเจนและอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมทางยุทธศาสตร์ ส่งผลให้เมืองเป็นศูนย์กลางด้านศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคเหนือตอนบนและของประเทศ ถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลักของภาคเหนือตอนบน เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ จึงมีการพัฒนาและส่งเสริมทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดธุรกิจต่างๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยปราศจากมาตรการควบคุมในระยะยาว โดยเฉพาะการควบคุมการก่อสร้างในพื้นที่ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อทัศนียภาพและคุณค่าความงามของเมือง ซึ่งผลกระทบที่เห็นได้ชัดเจนและรับรู้ได้ง่ายที่สุดคือการเกิดผลกระทบมุมมอง จากการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่างๆ เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ที่ขาดการพัฒนาที่เหมาะสมและไม่ครอบคลุมในเรื่องที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ข้อกำหนดของผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ในอดีต ยังขาดการกำหนดควบคุมและพูดถึงเรื่องของมุมมองที่สำคัญ (Strategic Views) ที่เป็นการรักษาบรรยากาศของเมืองแบบภาพรวม เพราะในการกำหนดความสูงของอาคารในหลายพื้นที่ยังไม่ครอบคลุมถึงส่วนประกอบของการมองที่จะต้องให้คำนึงถึงฉากหน้า (Foreground) ฉากกลาง (Middle ground) และฉากหลัง (Background) ของมุมมองสำคัญ ต่างๆ ในเมือง

Tavernor (2007: 1-2) ได้กล่าวถึง Planning Policy Guidance Note 1, General Policy and Principles (PPG1, published in February 1997) เกี่ยวกับการออกแบบเมืองที่ดี ช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) มีวัตถุประสงค์หลักคือการออกแบบเมืองที่มีคุณภาพ มีความสำคัญมากต่อการสร้างสภาพแวดล้อมในเมืองที่ยั่งยืน ในบริบทของเมืองประวัติศาสตร์ การฟื้นฟูเมืองแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ศิลปวัฒนธรรม (Inclusive, Culture led Urban Regeneration) ได้กลายเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของการพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาโดยมีชุมชนเป็นฐาน (Community Based Development) ภายใต้แผนปฏิบัติการ 21 ระดับท้องถิ่น (Local Agenda 21) เป็นเอกสารที่สำคัญฉบับหนึ่งของสหประชาชาติ ซึ่งได้รับการรับรองจากการประชุม Earth Summit ที่นครริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ในปี ค.ศ. 1992 ถือว่าเป็นแผนแม่บทของโลกว่าด้วยการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสดงความต้องการ เพื่อเจรจาหาข้อตกลงในการบริหารจัดการร่วมกัน อันเป็นการลดข้อขัดแย้ง รวมทั้งก่อให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมกันและให้การสนับสนุนในการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน นอกจากนี้สภาพแวดล้อมนับว่ามีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของผู้คน การอนุรักษ์และปรับปรุงคุณภาพของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติอย่างเหมาะสมก็สามารถสร้างผลประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชนในเมืองได้ (Tavernor, 2007: 1-2) ดังนั้นการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในเรื่องภูมิทัศน์เมืองด้านความงามทางสายตา จึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญและพัฒนาควบคู่ไปกับเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีส่วนช่วยในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและคุณภาพของ

สภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น วิธีการหนึ่งที่จะช่วยควบคุมการพัฒนาไม่ให้เกิดมลภาวะทางสายตา (Visual Pollution) คือ การศึกษาถึงผลกระทบทางสายตาสำหรับการก่อสร้างที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ และนำผลไปใช้ในการ กำหนดแนวทางการพัฒนาพื้นที่สำคัญในเมือง ซึ่งมีการใช้อย่างแพร่หลายในต่างประเทศ จึงควรนำมาปรับใช้กับ เมืองเชียงใหม่ที่มีความสำคัญ เป็นเมืองประวัติศาสตร์และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว เพื่อใช้ในการควบคุมการก่อสร้าง อาคารต่างๆ ในเมืองเชียงใหม่ในอนาคต และป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อภูมิทัศน์ที่สำคัญของเมือง อันเป็นส่วน ขับเคลื่อนเชียงใหม่สู่เมืองมรดกโลก (World Heritage) ในอนาคต โดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. วิเคราะห์และประเมินคุณค่าองค์ประกอบภูมิทัศน์เมือง (Townscape) ที่มีความสำคัญทางด้าน ประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์ของเมืองเก่าเชียงใหม่
2. จัดลำดับความสำคัญและประเมินคุณภาพทางสายตาของมุมมองที่สำคัญของเมืองเก่าเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยและคนในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
3. เสนอแนวทางการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญ (Chiang Mai Visual Conservation Zone) เพื่อการวางแผนจัดการภูมิทัศน์เมืองเชียงใหม่

ขอบเขตการวิจัย

1. **พื้นที่ศึกษา** พื้นที่ที่ใช้ศึกษาจะเป็นพื้นที่ในเมืองเก่าเชียงใหม่ โดยกำหนดพื้นที่จากให้ความสำคัญต่อ ภูมิทัศน์เมืองทั้งภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และช่วยส่งเสริมคุณค่า ภูมิทัศน์ของเมือง โดยใช้มุมมองไปสู่องค์ประกอบที่สำคัญ (Visual Corridor) เหล่านั้นเป็นเกณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 1

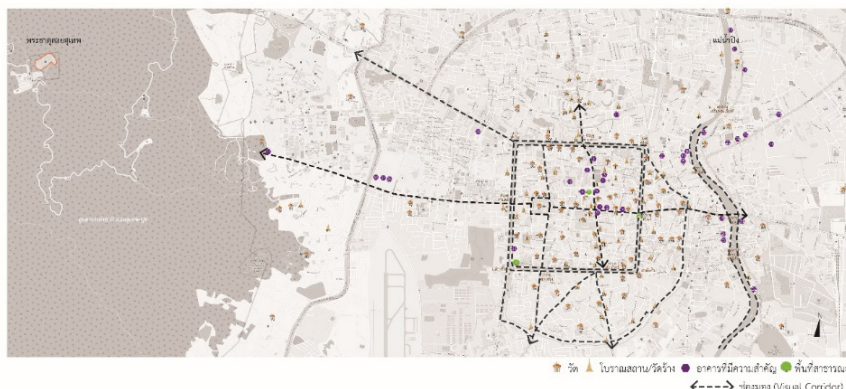

Figure 1 Scope of the study sites

2. **การเลือกกลุ่มตัวอย่าง** เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ไม่น้อยกว่า 10 ปีและกระจายตามย่านต่างๆ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในชุมชนด้านการออกแบบ สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมผังเมือง และศิลปกรรม ประมาณย่านละ 2-4 คน และชาวบ้านในชุมชน ประมาณย่านละ

5-11 คน รวมทั้งหมด 71 คน เป็นการสุ่มแบบเจาะจง โดยใช้ถิ่นที่อยู่เป็นเกณฑ์ และใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกจนได้คำตอบที่ซ้ำและไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก

3. **เนื้อหาที่ศึกษา** ศึกษาองค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่าความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์ในระดับเมืองทั้งองค์ประกอบทางธรรมชาติ (Nature's Role) และองค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น (Manmade Build's Role) ที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดมุมมองสำคัญทั้งตำแหน่งในการมองและสิ่งที่มอง รวมไปถึงการศึกษาการประเมินคุณภาพทางสายตาและระบอบองค์ประกอบที่สร้างผลกระทบต่อมุมมองสำคัญ

การศึกษานี้มีเป้าหมายหลักเพื่อกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญ โดยศึกษาและกำหนดมุมมองสำคัญโดยใช้หลักการของการรับรู้ด้วยการมองเห็นโดยผู้วิจัย และนำกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในขั้นตอนการประเมินกับผู้วิจัย โดยมีเป้าหมายเพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันจะนำไปสู่กระบวนการอื่นๆ ต่อไป

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. **การศึกษาการรับรู้และการมองเห็น** โดยเฉพาะเรื่องขององค์ประกอบภาพที่ 2 โดยการเลือกจัดองค์ประกอบมุมมองที่เป็นจุดเด่น จุดสนใจ ผสมผสานกับการจัดบรรยากาศโดยรอบให้อยู่ในมุมมองอย่างงดงาม มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ ดึงดูดใจของผู้มองให้คล้อยตามอารมณ์ภาพที่แสดงออกมา โดยมีหลักการมองเห็นอยู่ 3 ส่วนได้แก่ ฉากหน้า ฉากกลาง และฉากหลัง จึงสามารถนำไปปรับใช้กับการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมอง ซึ่งในการกำหนดมุมมองก็จะประกอบด้วย ตำแหน่งของผู้มอง และสิ่งที่มอง โดยเป็นการมองเห็นแบบภาพรวม ดังแสดงในภาพที่ 2

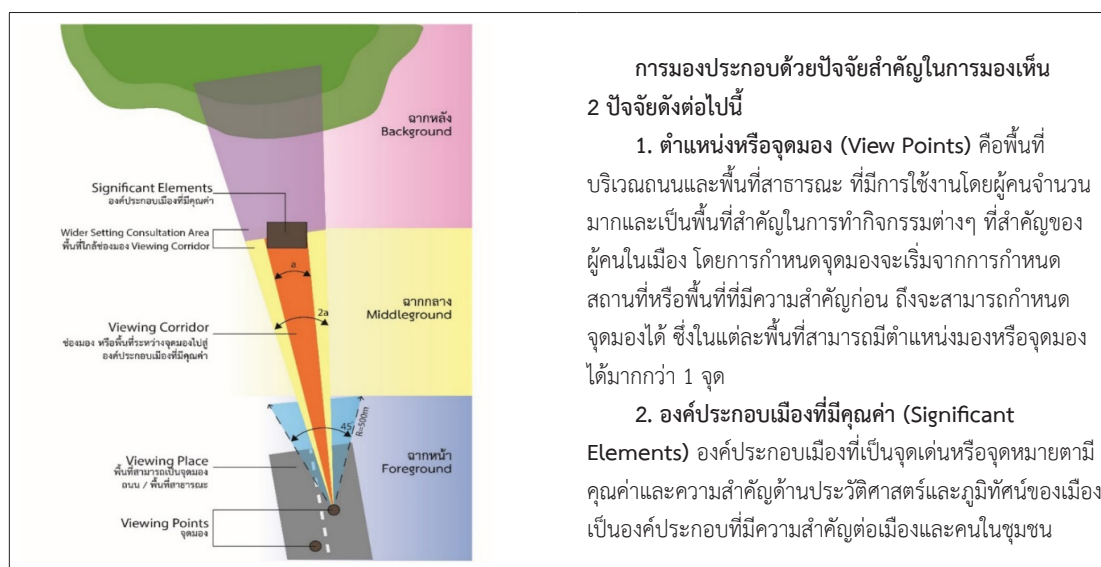

Figure 2 Factors affecting designation of strategic views

Adapted from: View Management Framework London, 2012: 21

ขนาดของวัตถุมีความสัมพันธ์กับระยะทางแบบคงที่ ซึ่งสอดคล้องกับพื้นฐานการมองเห็นในเรื่องของมุมมอง โดยวัตถุที่มองเห็นจะมีขนาดเปลี่ยนแปลงอย่างคงที่ เมื่อระยะของการมองเปลี่ยนแปลงไปอย่างคงที่ด้วย (บัณฑิต, 2547) ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญเมือง ในการกำหนดระยะในการมอง ดังแสดงในภาพที่ 3

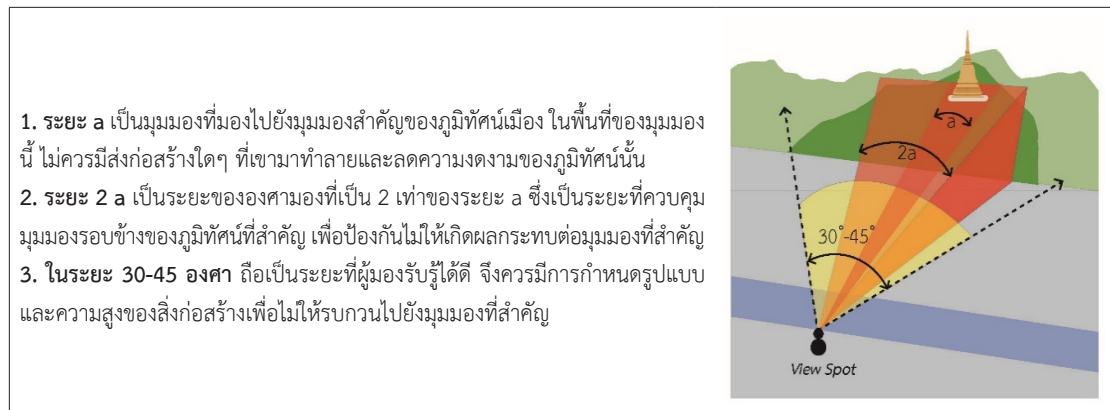

Figure 3 Viewing angle at various distances for designation of strategic urban viewing conservation zones

Adapted from: City of Kyoto, 2016: 75

2. **ลักษณะของมุมมองในขณะผู้มองอยู่นิ่ง** ในการกำหนดมุมมองที่สำคัญ นอกจากการรับรู้ทางสายตาของมนุษย์ที่มีผลต่อมุมมองแล้ว สิ่งแวดล้อมโดยรอบตัวของผู้มองก็มีความสำคัญที่จะทำให้เกิดการรับรู้ที่แตกต่างกันออกไป สามารถแบ่งมุมมองออกเป็น 2 ประเภท (วียะดา, 2543: 13 อ้างถึงใน สืบพงศ์, 2547: 19-20) คือ

2.1 ภาพมุมกว้าง (The Panoramas) คือ มุมมองที่เป็นภาพรวมแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในภูมิทัศน์ทั้งหมด ภาพในมุมมองนี้จะทำให้น้องค์ประกอบในภูมิทัศน์เป็น 3 มิติได้อย่างชัดเจน ตำแหน่งในการมองส่วนใหญ่จะเป็นลาน เป็นพื้นที่เปิดโล่ง ที่ส่งผลทำให้มองได้กว้าง

2.2 ภาพช่องมอง (Vista) เป็นภาพเฉพาะบริเวณของเมืองซึ่งมีแนวการมองที่มองเห็นองค์ประกอบต่างๆ ขนาบแนวการมองไปยังจุดสนใจ ก่อให้เกิดความรู้สึกดึงดูดเข้าไปยังจุดสนใจ

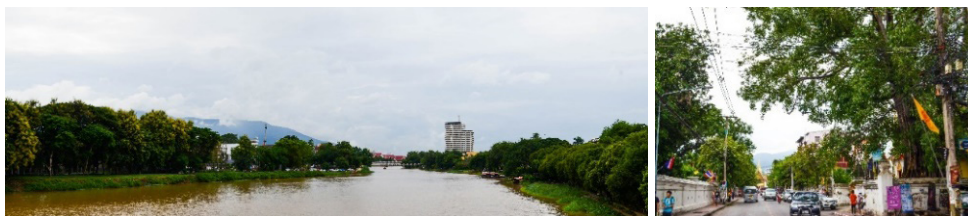
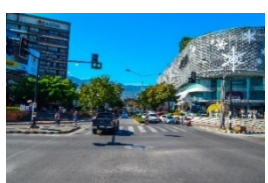

Figure 4 (Left) The panorama from Nawarat bridge across Ping river
(Right) Vista from Rajadamnoen Road towards Phra Sing the Great Temple

จากการทฤษฎีดังกล่าวสามารถนำไปแบ่งลักษณะการมองเห็นของมุมมองสำคัญของเมืองเก่าเชียงใหม่ได้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ภาพมุมกว้าง (Panorama) และภาพช่องมอง (Vista View) โดยจากการศึกษาพื้นที่แล้วพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นภาพมุมกว้าง จะเป็นพื้นที่สาธารณะของเมืองที่มีพื้นที่เปิดโล่ง และส่วนมุมมองแบบภาพช่องมอง จะพบบนถนนสายสำคัญที่ทิศทางในการมองจะเป็นแนวเดียวกับถนน ที่มองไปยังจุดเด่นหรือจุดหมายที่สำคัญ

3. แนวทางการประเมินผลกระทบทางสายตาของภูมิทัศน์ เป็นการประเมินผลกระทบจากการคาดการณ์ผลกระทบต่อคุณภาพเชิงทัศนียภาพที่จะเกิดขึ้นต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่ศึกษาหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์อันเกิดจากโครงการก่อสร้างอาคารว่าจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางไหน โดยอาศัยการประเมินตัวแทนคือ ภาพจำลองซ้อนทับภาพถ่าย (Photomontage) ที่สร้างขึ้นสำหรับจุดควบคุมการมองวิกฤติ (Critical Visual Control Point) ดังแสดงในตารางที่ 1 (รุจิโรจน์และวิลาสินี, 2555)

Table 1 Examples of viewing photographs according to visual impacts

			
การรบกวน (Disturbance)	การคุกคาม (Threaten)	การบดบัง (obstruction)	ความแปลกแยก (Alienation)
องค์ประกอบที่มีคุณค่าที่เป็นฉากหลัง จนทำให้คุณค่าของมุมมองนั้นน้อยลง เช่น มุมมองมุมมองประตูสวนดอก ที่มีฉากหลังเป็นตอม่อสะพาน มีอาคารสูงโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย เชียงใหม่มารบกวน	จากอาคารสูงในตำแหน่งที่ใกล้เคียงกับวัด ที่นอกจากจะทำให้ความงามลดลง ยังถือว่าไม่เหมาะสมด้านจิตใจ เช่น บริเวณวัดแสนฝาง ที่มีอาคารสูงธนาคารกรุงศรีอยุธยา คุกคาม	จากการก่อสร้างอาคารมาบดบังองค์ประกอบที่สำคัญอย่างตอม่อสะพาน ทำให้มองเห็นตอม่อสะพานน้อยลง จากที่เป็นจุดที่มองเห็นตอม่อสะพานได้อย่างครบถ้วน	จากการสร้างอาคารสูงที่มีความขัดแย้งบริเวณที่มีความงดงามทางธรรมชาติทั้งตอม่อสะพานแม่น้ำปิง และถือเป็นมุมมองแบบมุมมองกว้าง ที่สำคัญของเมืองเก่าเชียงใหม่

ตำแหน่งของถนนและสถานที่ที่มีความสำคัญหรือมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์ ถือได้ว่าเป็นมุมมองที่มีความสำคัญที่ควรได้รับการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคตที่ดินในอนาคตและรูปแบบของภูมิทัศน์โดยรอบ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาด้านสุนทรียภาพและความงามของเมือง

4. การประเมินโดยคนในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาเมืองเก่า โดยมุ่งสร้างความเข้าใจในความคิดเห็นของคุณค่าและปัญหาในพื้นที่ ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการอื่น อันจะทำให้ชุมชนรู้ถึงปัญหา ร่วมมือกันแก้ไข และป้องกันอย่างครอบคลุม

จากการศึกษาแนวคิด การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ถือได้ว่าเป็นหลักการที่ภาครัฐได้ให้ความสำคัญ จากอดีตที่การพัฒนาเมือง เกิดจากการสั่งการจากภาครัฐ ทำให้ไม่ตรงตามความต้องการและความเหมาะสมของคนในท้องถิ่น องค์การสหประชาชาติเห็นความสำคัญของปัญหานี้ จึงได้กำหนดบทบาทของประชาชนปรากฏในแผนปฏิบัติ ที่ 21 (Agenda21) ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการดูแลจัดการสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างยั่งยืน ดังนั้น แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นแนวทางสำคัญในการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญเมืองเชียงใหม่ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อชุมชนจะได้มีส่วนในการรับรู้ถึงปัญหา เข้าใจถึงความสำคัญของมุมมอง และแสดงความคิดเห็น

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนในการเข้ามามีส่วนในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งถือว่าอยู่ระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่ 1-2 คือ การให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) และการให้คำปรึกษาหารือ (To Consult) เพื่อให้ชุมชนได้เห็นถึงสภาพปัญหาและคุณค่าของมุมมองสำคัญในเมืองเชียงใหม่

และถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในระดับที่สำคัญ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้มีความยั่งยืนต่อไป การประเมินโดยคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 10 ปีประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่

- **ผู้เชี่ยวชาญในชุมชนด้านการออกแบบ สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมผังเมือง และศิลปกรรม** ที่เน้นการประเมินผ่านหลักการและทฤษฎีทางด้านศิลปะและการออกแบบ การประเมินตั้งอยู่บนพื้นฐานของผู้ประเมินที่มีความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญโดยตรง
- **คนในชุมชน** ที่เน้นการประเมินการตอบสนองของมนุษย์ที่เกิดจากสิ่งเร้าหรือสิ่งที่ปรากฏในพื้นที่ โดยมีพื้นฐานมาจากการทดสอบทางจิตวิทยาของมนุษย์ การประเมินตั้งอยู่บนพื้นฐานของผู้ประเมินที่มีความคุ้นเคยกับพื้นที่ การให้ความหมายที่มีต่อจิตใจมากกว่าการคำนึงถึงด้านกายภาพ

วิธีการวิจัย

การศึกษาและกำหนดมุมมองที่มีคุณค่าความสำคัญ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ จากองค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่าความสำคัญ ของเมืองเก่าเชียงใหม่และคนในชุมชน เพื่อนำไปจัดลำดับความสำคัญของมุมมองและประเมินคุณภาพทางสายตา ในสภาพปัจจุบัน โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อนำไปสู่แนวทางในการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญ มีกระบวนการ 5 ขั้นตอนดังแสดงในตารางต่อไปนี้

Table 2 Research Methodology

วัตถุประสงค์ที่ 1	วัตถุประสงค์ที่ 2		วัตถุประสงค์ที่ 3	
ขั้นตอนที่ 1	ขั้นตอนที่ 2	ขั้นตอนที่ 3	ขั้นตอนที่ 4	ขั้นตอนที่ 5
การกำหนดมุมมองคุณค่าความสำคัญ (Strategic Views) ด้านประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์ของเมือง 1. การกำหนดสิ่งที่มองเห็น เป็นการกำหนดองค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่า (Significant Elements) 2. กำหนดตำแหน่งในการมอง (Viewing Places) และจุดมอง (View Points) จากถนนและพื้นที่สาธารณะที่มีคุณค่าความสำคัญ 3. สร้างมุมมองสำคัญ	การถ่ายภาพ (Photography) และการกำหนดช่องมอง (Viewing Corridors)	การจัดลำดับความสำคัญของมุมมองโดยผู้วิจัย และการประเมินระดับคุณภาพทางสายตา (Visual Quality) โดยผู้วิจัย	การจัดลำดับความสำคัญ การประเมินระดับคุณภาพทางสายตา (Visual Quality) และระดับความชื่นชอบ โดยคนในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม	สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นศึกษาข้อมูลจากทฤษฎีและการสังเกต การสัมภาษณ์กลุ่มคนอย่างมีส่วนร่วมได้กำหนดไว้ 5 ขั้นตอน ซึ่งการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นลำดับขั้นตอน จึงขอรายงานผลการวิจัยเป็นไปตามลำดับ 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดมุมมองคุณค่าความสำคัญ (Strategic Views) ด้านประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์ของเมือง

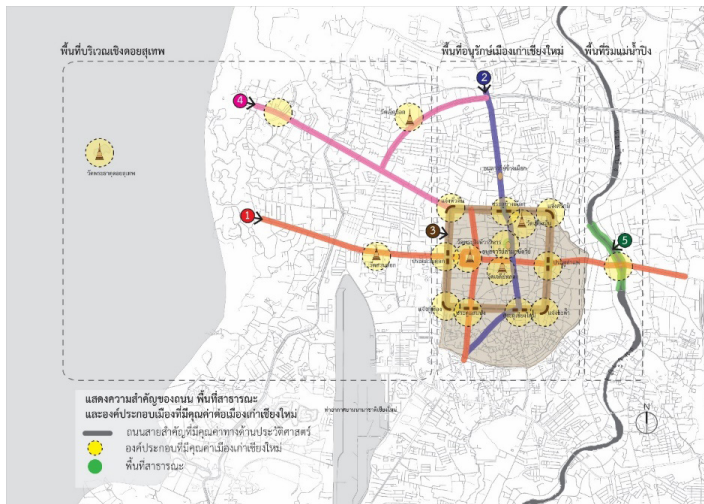

Figure 5 Viewing points and the city's significant elements

โดยมุมมองสำคัญเป็นการกำหนดการรับรู้ด้วยการมองเห็นแบบภาพรวมที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้มองและองค์ประกอบเมือง ประกอบด้วยปัจจัยด้านประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์สำคัญด้านประวัติศาสตร์ ในการมองเห็นประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย ได้แก่

1. กำหนดตำแหน่งในการมอง ได้แก่ จากถนนและพื้นที่สาธารณะที่มีคุณค่า ในงานวิจัยนี้ได้กำหนดถนนและพื้นที่สาธารณะจากเส้นทางด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีความสอดคล้องกับองค์ประกอบเมือง คือ องค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่าและความสำคัญจะต้องอยู่บนถนนหรือแนวแกนที่สำคัญด้วยเช่นกัน ดังนั้นการจะกำหนดมุมมองสำคัญนอกจากจะกำหนดองค์ประกอบที่เป็นมุมมองสำคัญแล้ว ยังต้องมีการกำหนดจุดมองที่มีความสำคัญและสามารถมองเห็นองค์ประกอบเหล่านั้นได้อย่างชัดเจนและงดงามด้วย สามารถสรุปได้ดังนี้ **สำคัญมาก** ถ.สุเทพ, ถ.ราชดำเนิน, ถ.ท่าแพ, ถ.เจริญเมือง (แนวแกนทิศตะวันออก-ตก) ถ.ราชดำเนิน, ถ.พระปกเกล้า ถ.โชตนา (แนวแกนทิศเหนือ-ใต้) **สำคัญรอง** ถ.ห้วยแก้ว, ถ.มณีนพรัตน์, ถ.ศรีภูมิ, ถ.เจริญเมือง, ถ.ชัยภูมิ, ถ.ช่างหล่อ, ถ.บำรุงบุรี, ถ.อาร์ตัน, ถ.บุญเรืองฤทธิ์ ถ.วัวลาย, ถ.ซุบเปอร์ไฮเวย์ เชียงใหม่ (ห้วยแก้ว-ถ.โชตนา)

2. การกำหนดสิ่งที่มององค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่า มีลักษณะเป็นจุดเด่นหรือจุดหมายตา มีคุณค่าทางสุนทรียภาพ และมีคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม หรือมีความสำคัญด้านอื่นๆ ที่มีผลต่อมุมมองที่กำหนด รวมถึงองค์ประกอบที่ทำให้ผู้มองได้เข้าใจเมืองหรือช่วยให้ผู้มองเกิดคุณค่าที่น่ารื่นรมย์ยิ่งขึ้น ประกอบได้ด้วย 2 ประเภท คือ **องค์ประกอบทางธรรมชาติ** ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยกำหนดทำเลที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ ดอยสุเทพและแม่น้ำปิง **องค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น** ได้แก่ 1.กำแพงเมือง ประตูเมือง แจ่งเมือง และสะพาน แจ่งภู่อียง, แจ่งชะต้า, แจ่งศรีภูมิ, แจ่งหัวลิน / ประตูช้างเผือก, ประตูท่าแพ, ประตูเชียงใหม่, ประตูแสนปung, ประตูสวนดอก / สะพานนวรัตน์ 2.วัดสำคัญระดับเมือง คือ วัดพระธาตุดอยสุเทพ, วัดพระสิงห์, วัดเจ็ดยอด, วัดสวนดอก, วัดเจ็ดยอด, วัดเชียงใหม่ 3.อนุสาวรีย์ และลานอนุสาวรีย์ เป็นสถานที่ตั้งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือเกี่ยวข้องกับบุคคลในประวัติศาสตร์ คือ อนุสาวรีย์สามกษัตริย์

สามารถแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนด้วยกันคือพื้นที่บริเวณเชิงดอยสุเทพ พื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่าและพื้นที่ริมแม่น้ำ ซึ่งเมื่อเดินสำรวจตามพื้นที่ที่สามารถเป็นจุดมองแล้ว องค์ประกอบต่างๆ ล้วนเป็นจุดเด่นหรือจุดหมายตาที่

สำคัญของคนในเมืองที่ใช้ในการบอกตำแหน่งที่ตนอยู่และตำแหน่งในการเดินทาง ซึ่งองค์ประกอบที่เห็นชัดและมองได้ทุกพื้นที่ในเมือง คือ ดอยสุเทพ เป็นองค์ประกอบระยะไกลที่ควรมีการป้องกัน และองค์ประกอบระยะใกล้ก็จะเป็นอาคารทางศาสนา โบราณวัตถุ และอนุสาวรีย์ โดยองค์ประกอบทั้งหมดควรได้รับการดูแลและป้องกันอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดการทำลาย การบดบัง ที่จะทำให้คุณค่าของมุมมองนั้นลดน้อยลง

ขั้นตอนที่ 2 การถ่ายภาพและการกำหนดช่องมอง

การถ่ายภาพใช้มุมระดับสายตา (Eye-level Angle) เป็นมุมที่กล้องอยู่ต่ำกว่าสิ่งที่ถ่าย หรือในระดับเดียวกับสิ่งที่ถ่าย มีผลทางจิตวิทยาที่ทำให้ความรู้สึกถึงสถานการณ์ที่เป็นการเผชิญหน้าอย่างตรงไปตรงมา เป็นการแสดงให้เห็นข้อเท็จจริง โดยถ่ายภาพโดยใช้กล้อง nikon d5100 len 18-55 ในการถ่าย โดยทำการถ่ายภาพตามถนนและพื้นที่สาธารณะที่สามารถเป็นพื้นที่ที่สามารถเป็นจุดมองตามที่ได้ศึกษาไว้ เพื่อทำการคัดเลือกและระบุจุดมองของแต่ละพื้นที่ เป็นมุมมองที่สามารถมองเห็นองค์ประกอบที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน ครอบคลุมตามข้อมูลที่ได้ศึกษาไว้ จากการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปมุมมองได้ทั้งหมด 52 มุมมอง โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังต่อไปนี้ ภาพมุมกว้าง จำนวน 11 มุมมองที่เป็นภาพจากพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ที่เปิดโล่ง ดังแสดงตัวอย่างในภาพที่ 8 และ ภาพช่องมอง จำนวน 41 ภาพจากพื้นที่ถนนสายสำคัญ ดังแสดงตัวอย่างในภาพที่ 6

โดยสรุปจากการสำรวจเบื้องต้นมุมมองทั้งหมดของเมืองถือเป็นมุมมองที่มีคุณค่าและมีอัตลักษณ์เฉพาะที่ทำให้ผู้ที่พบเห็นจดจำได้ง่าย แต่ปัญหาในสภาพปัจจุบันเกิดจากการสร้างอาคารที่ไม่ได้คำนึงถึงภาพรวมของเมืองและมุมมองในระยะไกล จนทำให้เกิดผลกระทบทางสายตา ดังแสดงในภาพที่ 6 โดยเฉพาะดอยสุเทพที่ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่ถือเป็นจุดเด่นที่สำคัญของเมือง และนอกจากนี้พื้นที่ที่สำคัญนอกจากพื้นที่เมืองเก่าแล้วพื้นที่บริเวณเชิงดอยสุเทพก็มีความสำคัญด้านการมองเห็นกัน

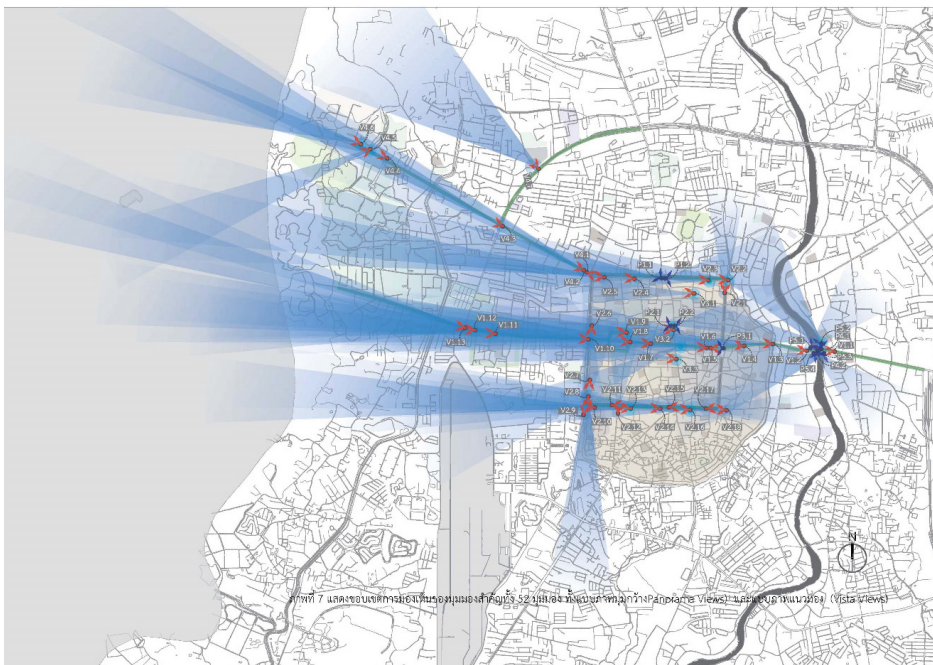

Figure 6 Major viewing points and the visual scopes of the 52 major viewing corridors, both as panoramas and vistas

Figure 7 (Left) Examples of panorama photos taken from an open public area

Figure 8 (Right) Vista view from a major road

ขั้นตอนที่ 3 การจัดลำดับความสำคัญของมุมมองโดยผู้วิจัย และการประเมินระดับคุณภาพทางสายตา (Visual Quality) โดยผู้วิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การอธิบายมุมมอง เป็นส่วนที่อธิบายถึงลักษณะของภาพ ว่าเป็นภาพมุมกว้าง หรือเป็นภาพแบบช่องมอง รับรู้ถึงตำแหน่งในการมอง และสิ่งที่เห็น เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะ องค์ประกอบในภาพ และความสำคัญของภาพนั้น

ส่วนที่ 2 การประเมินความสำคัญโดยพิจารณาจาก ตำแหน่งหรือจุดมอง ถนนและพื้นที่สาธารณะ การประเมินสิ่งที่มองเห็นหรือองค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่า และ ฉากหลัง โดยแต่ละประเด็นสามารถประเมินด้วยเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. การประเมินความสำคัญของตำแหน่งมองหรือจุดมอง เป็นการให้ความสำคัญต่อตำแหน่งในการมองของถนนหรือพื้นที่สาธารณะ โดยแนวคิดนี้จะเป็นการให้ความสำคัญแก่พื้นที่ที่มองเห็น โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ **ระดับ 4-5 คะแนน** (สำคัญมาก) ได้แก่จุดมองที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ด้านประเพณีวัฒนธรรม และด้านภูมิทัศน์ อยู่ในระดับสูง **ระดับ 2-3 คะแนน** (สำคัญรองลงมา) จุดมองที่มีความสำคัญรองลงมา และ**ระดับ 1 คะแนน** จุดมองที่มีความสำคัญน้อย (ปรับปรุงมาจากกรมศิลปากร, 2537 และอิศรา, 2533)

2. การประเมินความสำคัญของสิ่งที่มองเห็นหรือองค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่า เป็นการให้คุณค่าอาคาร โดยพิจารณาจากภูมิทัศน์ชุมชน หรือภาพรวมของเมือง โดยประเมินคุณค่าต่อย่าน (Townscape Value) เป็นการให้คุณค่าขององค์ประกอบเมืองที่มีต่อภูมิทัศน์ชุมชน หรือที่ตั้งขององค์ประกอบเมืองเหล่านั้น จากการศึกษาองค์ประกอบที่มีคุณค่าความสำคัญมากก็จะเป็นองค์ประกอบที่มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และมีความโดดเด่นเป็นจุดเด่นหรือจุดหมายตาที่สำคัญของเมืองด้วย แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ **ระดับ 5 คะแนน** Anchor Elements ได้แก่องค์ประกอบที่เนื้อแท้ของคุณภาพ มีคุณค่าสูง โดยไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์ใดๆ **ระดับ 4 คะแนน** Major Townscape Elements ได้แก่ องค์ประกอบที่เนื้อแท้ของคุณภาพมีคุณค่าสูง ก่อให้เกิดคุณค่าแก่ที่ตั้งขององค์ประกอบเมืองมากกว่าที่องค์ประกอบเมืองจะได้รับจากที่ตั้งนั้นๆ **ระดับ 3 คะแนน** Miner Townscape Elements ได้แก่องค์ประกอบที่เนื้อแท้ของคุณภาพและภูมิทัศน์ มีคุณค่าเท่าเทียมกัน **ระดับ 2 คะแนน** Elements of Group Value ได้แก่ องค์ประกอบที่มีคุณค่าตัวเองไม่สูงมากนัก แต่เมื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่มก่อให้เกิดภาพรวมที่สวยงามน่าดึงดูดใจ และ**ระดับ 1 คะแนน** Elements of Location Value ได้แก่องค์ประกอบที่โดยแท้จริงแล้วไม่มีคุณค่า แต่มีความสำคัญเนื่องจากที่ตั้งของอาคารนั้นๆ (ปรานอม, 2559: 145-146)

3. การประเมินความสำคัญของฉากหลัง เป็นการให้คุณค่าสำหรับมุมมองที่มีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบสำคัญในระยะไกล โดยเฉพาะองค์ประกอบทางธรรมชาติ ที่ส่งเสริมให้มุมมองนั้นมีความสำคัญยิ่งๆ ขึ้นต่อไป โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ **ระดับคะแนน 4-5 คะแนน** (สำคัญมาก) ได้แก่ ถนนที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ด้านประเพณี-วัฒนธรรม และด้านภูมิทัศน์ อยู่ในระดับสูง **ระดับคะแนน 2-3 คะแนน** (สำคัญรองลงมา) ได้แก่ ถนนที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ หรือด้านประเพณีวัฒนธรรม หรือด้านภูมิทัศน์ ด้านใดด้านหนึ่งมีระดับสูง ส่วนด้านอื่นมีในระดับรองลงไป และ **ระดับ 1 คะแนน** (สำคัญน้อย) ได้แก่ ถนนที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ด้านประเพณี-วัฒนธรรมและภูมิทัศน์ ด้านใดด้านหนึ่งอยู่ในระดับน้อย

การให้ค่าน้ำหนักผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อสิ่งที่มองเห็นหรือองค์ประกอบเมืองที่มีคุณค่าเพราะ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกอยากมองและมีผลต่อการรับรู้มากที่สุด ส่วนความสำคัญของตำแหน่งหรือจุดมอง และความสำคัญของฉากหลัง เป็นสิ่งประกอบที่ทำให้มุมมองนั้นมีความสำคัญยิ่งๆ ขึ้นไปจึงให้ค่าคะแนนตามหลักความสำคัญเพื่อให้มุมมองที่ได้เป็นไปตามสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

ส่วนที่ 3 การประเมินคุณภาพทางสายตาของมุมมอง เป็นการให้ระดับคะแนนของคุณภาพทางสายตา ที่ขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อมุมมองที่สำคัญ โดยพิจารณาจากผู้วิจัยในการลงภาพสนามสำรวจสภาพในปัจจุบัน และพิจารณาด้วยความเหมาะสมในการให้ระดับของคะแนน ที่นำไปสู่ข้อสรุปของระดับมุมมองวิกฤต เป็นการคาดการณ์ว่าจะมีผลกระทบต่อคุณภาพทางสายตาของมุมมองสำคัญ ที่ทำให้มุมมองนั้นสูญเสียคุณค่า ความสำคัญ ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศของเมือง และไม่หลงเหลือความเป็นอัตลักษณ์ของเมืองเก่าเชียงใหม่ ซึ่งระดับเรียกว่าวิกฤตนี้สามารถวัดได้จากสัดส่วนของระดับคุณภาพทางสายตาของมุมมองทั้งหมดที่มีคุณภาพน้อยในจำนวนที่มากจนต้องรีบแก้ไขและวางแผนอย่างเร่งด่วน

ผลที่ได้จากการตอบแบบประเมินคุณภาพทางสายตา และการจัดลำดับความสำคัญของมุมมอง โดยสรุปออกมาเป็นแผนภูมิกระจาย เพื่อเปรียบเทียบชุดข้อมูลของความสำคัญและคุณภาพทางสายตา เพื่อแบ่งกลุ่มมุมมองด้วยคุณลักษณะ 2 อย่างคือ ความสำคัญและคุณภาพของมุมมอง ดังแสดงในภาพที่ 9

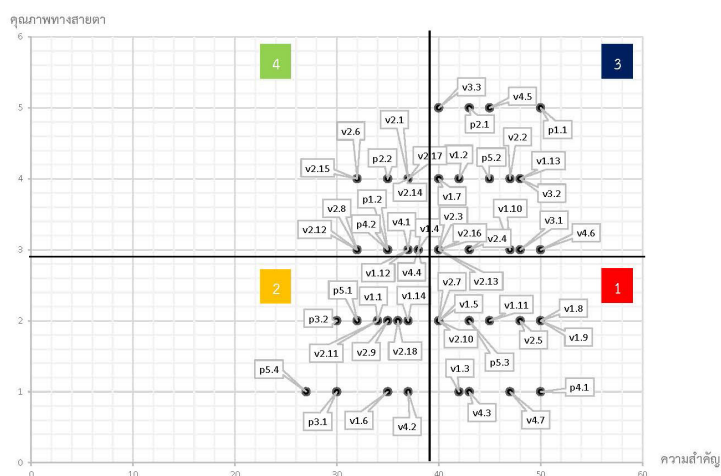

Figure 9 Distribution chart comparing the prioritized information and visual qualities

โดยข้อมูลที่ได้จากค่าความสำคัญของมุมมองและค่าของคุณภาพทางสายตาเพื่อต้องการจัดกลุ่มมุมมอง และเรียงลำดับความเร่งด่วนในการดูแลรักษาและอนุรักษ์อย่างเหมาะสม สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่ **กลุ่มที่ 1** สำคัญมากที่สุด-คุณภาพน้อย มุมมองที่มีความสำคัญมากที่สุดแต่มีคุณภาพน้อยอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของเมืองโดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดจากการก่อสร้างอาคารที่ทำให้คุณภาพของมุมมองสำคัญลดน้อยลง ส่งผลทำให้มุมมองที่มีความสำคัญมากถูกรบกวน ถูกคุกคาม ถูกบดบังและสร้างความขัดแย้งของภูมิทัศน์ ที่ทำควรรีวางแผนจัดการดูแลอย่างเหมาะสมและเร่งด่วน เพราะหากล่าช้าอาจจะสูญเสียมุมมองสำคัญที่เป็น อัตลักษณ์ ของเมืองไปอย่างน่าเสียดาย **กลุ่มที่ 2** สำคัญมาก-คุณภาพน้อย มุมมองที่มีความสำคัญรองลงมาแต่มีคุณภาพทางสายตาน้อย ที่ถือว่าควรเร่งจัดการอย่างเร่งด่วนเช่นกันเพราะถือว่าเป็นมุมมองที่สำคัญของเมืองแต่กำลังเป็นปัญหามากเช่นเดียวกับกลุ่มที่ 1 **กลุ่มที่ 3** สำคัญมาก-คุณภาพมาก มุมมองที่มีความสำคัญและคุณภาพดี เป็นมุมมองที่มีคุณค่าความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ที่ถือว่ามีการดูแลรักษาได้เป็นอย่างดี ไม่มีปัญหาที่ทำให้มุมมองเหล่านี้มีคุณค่าลดน้อยลงไป **กลุ่มที่ 4** สำคัญมากที่สุด-คุณภาพมาก เป็นมุมมองที่อยู่ในกลุ่มใกล้เคียงกับกลุ่มที่ 3 ที่เป็นมุมมองสำคัญมากที่สุดและมีคุณภาพที่ดี ไม่มีความเร่งด่วนในการดูแลแก้ปัญหา ที่ถือว่ามีการดูแลจัดการได้ดี และควรมีการดูแลต่อไป

ผลจากแผนภูมิข้างต้นสามารถสรุปข้อมูลที่ได้จากค่าความสำคัญของมุมมองและค่าของคุณภาพทางสายตาสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่

กลุ่มที่ 4 ค่าความสำคัญของมุมมอง = สำคัญมาก 32-38 คะแนน ค่าคุณภาพทางสายตา = คุณภาพมาก 3-5 คะแนน สำคัญมาก+คุณภาพมาก มุมมอง p1.2 – p2.2 – p4.2 – v1.4 – v1.11 – v2.1 – v2.6 – v2.8 – v2.12 – v2.14 – v2.15 – v2.17 – v4.1 – v4.4	กลุ่มที่ 3 ค่าความสำคัญของมุมมอง = สำคัญมากที่สุด 40-50 คะแนน ค่าคุณภาพทางสายตา = คุณภาพมาก 3-5 คะแนน สำคัญมากที่สุด+คุณภาพมาก มุมมอง p1.1 – P2.1 – p5.2 – v1.1 – v1.2 – v1.3 – v2.2 – v1.7 – v2.3 – v2.4 – v2.13 – v2.16 – v3.1 – v3.3 – v4.5 – v4.6
กลุ่มที่ 2 ค่าความสำคัญของมุมมอง = สำคัญมาก 27-37 คะแนน ค่าคุณภาพทางสายตา = คุณภาพน้อย 1-2 คะแนน สำคัญมาก+คุณภาพน้อย มุมมอง p3.1 – p5.1 – p5.4 – v1.5 – v1.6 – v1.13 – v2.9 – v2.11 – v2.18	กลุ่มที่ 1 ค่าความสำคัญของมุมมอง = สำคัญมากที่สุด 40-50 คะแนน ค่าคุณภาพทางสายตา = คุณภาพน้อย 1-2 คะแนน สำคัญมากที่สุด+คุณภาพน้อย มุมมอง p4.1 – p5.3 – v1.7 – v1.8 – v1.9 – v1.10 – v1.12 – v2.5 – v2.7 – v2.10 – v4.2 – v4.3 – v4.7

Figure 10 Conclusion of information obtained from the viewing importance and visual qualities

จากการประเมินคุณค่าความสำคัญของมุมมองและคุณภาพทางสายตา ทั้ง 52 มุมมอง ผลที่ได้สามารถสรุปความเร่งด่วนในการแก้ปัญหาเป็น 2 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 : มุมมองที่มีคุณภาพน้อยมาก ควรเร่งด่วนในการแก้ปัญหาย่างมาก หากไม่รีบดำเนินการจะก่อให้เกิดปัญหามากขึ้น ได้แก่ **กลุ่มที่ 1** สำคัญมากที่สุด+คุณภาพน้อย ในสัดส่วน 22% มุมมองที่มีความสำคัญมากที่สุดและที่ควรได้รับการแก้ปัญหาย่างเร่งด่วน และ **กลุ่มที่ 2** สำคัญมาก+คุณภาพน้อย ในสัดส่วน 20% มุมมองที่มีความสำคัญรองลงมาและที่ควรได้รับการแก้ปัญหาย่างเร่งด่วน

ระดับที่ 2 : มุมมองที่มีคุณภาพมาก เป็นมุมมองที่ควรได้รับการป้องกันและวางแผนอย่างครอบคลุม ไม่ให้เกิดปัญหาหรือทำให้คุณภาพน้อยลง ได้แก่ **กลุ่มที่ 3** สำคัญมากที่สุด+คุณภาพมาก ในสัดส่วน 32% และ **กลุ่มที่ 4** สำคัญมาก+คุณภาพมาก ในสัดส่วน 26%

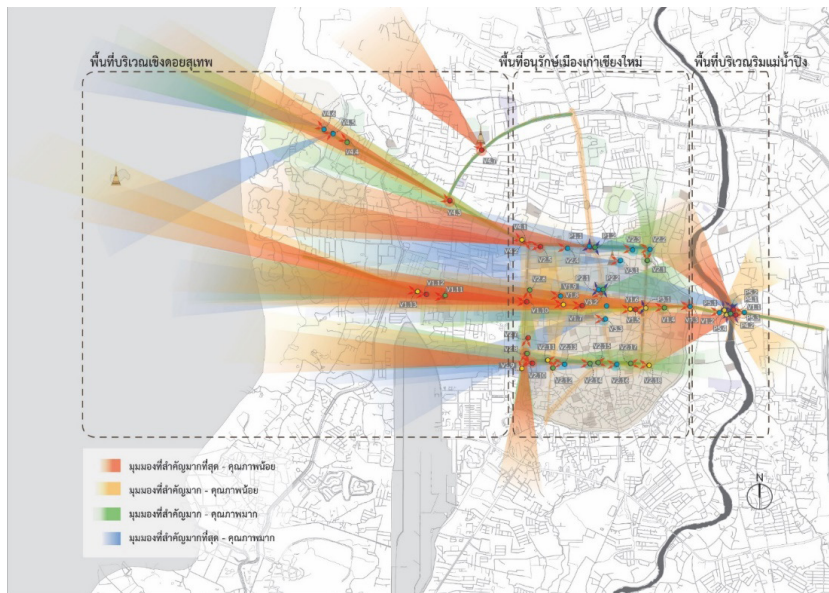

Figure 11 Results of prioritizing and visual quality evaluation of major viewing

ผลจากการประเมินความสำคัญและคุณภาพทางสายตาของเมืองเก่าเชียงใหม่เพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์มุมมองทั้ง 52 มุมมอง พบว่า **ลำดับความสำคัญของมุมมอง** มุมมองที่มีความสำคัญมากที่สุดจะเป็นมุมมองที่มองเห็นได้จากตำแหน่งในการมองหรือจุดมองบริเวณถนน ที่มีแกนมุ่งเข้าสู่ดอยสุเทพ คือแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก ถนนหายแก้ว และพื้นที่บริเวณคูเมืองบางส่วน ที่มีจุดเด่นหรือจุดหมายตาและฉากหลังเป็นดอยสุเทพ ที่ส่งเสริมทำให้มุมมองนั้นมีคุณค่าและความสำคัญมากขึ้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของดอยสุเทพที่มีความสำคัญทั้งทางด้านจิตใจและความงามของเมืองที่ได้รับการรักษามุมมองในเมืองนี้ไว้เพื่อไม่ให้สิ่งก่อสร้างใหม่สร้างผลกระทบต่อมุมมองนั้น **ระดับคุณภาพทางสายตา** ระดับคุณภาพทางสายตาของเมืองเก่าเชียงใหม่ยังถือว่าอยู่ในสภาพที่ยังไม่วิกฤต แต่ถือว่ามุมมองสำคัญต่างๆ ได้รับผลกระทบจากอาคารสูง โดยเฉพาะอาคารบริเวณเชิงดอยสุเทพ ที่ถือว่าเป็นพื้นที่สำคัญต่อการมอง แต่ขาดการควบคุมเรื่องขอบเขตการมองจนทำให้มุมมองสำคัญหลายๆ มุมมองได้รับผลกระทบ การประเมินองค์ประกอบที่สร้างผลกระทบต่อมุมมอง ประกอบไปด้วย อาคารสูง อาคารพาณิชย์ เสาไฟ สายไฟ และป้ายโฆษณา ที่สร้างผลกระทบ โดยเฉพาะอาคารสูงที่ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สร้างผลกระทบอย่างมาก ทั้งลักษณะของอาคาร รูปทรง ความสูงที่ไม่เหมาะสมที่จะเข้ามาเป็นส่วนประกอบในมุมมอง

จากการประเมินความสำคัญและคุณภาพทางสายตาทั้งหมด และสรุปข้อมูลแล้วลำดับต่อไปจะเป็นการสร้างแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด นำไปสอบถามนักวิชาการและคนในชุมชน ของแต่ละพื้นที่ โดยประเด็นในการสอบถามก็จะเป็นประเด็นเดียวกันกับผู้วิจัยแต่จะมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการ เพื่อให้มีความกระชับมากยิ่งขึ้น เมื่อประเมินเรียบร้อยแล้วก็นำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันเพื่อหาแนวทางการกำหนดขอบเขตอนุรักษ์มุมมองร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญ การประเมินระดับคุณภาพทางสายตา และระดับความขึ้นชอบ โดยคนในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าและปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญ สาขาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรม ประมาณ 2-4 คน และประชาชนในท้องถิ่นที่อยู่ในย่านมาอย่างน้อย 10 ปี แบ่งเฉลี่ยตามย่านต่างๆ จำนวน 6 ย่าน ดังแสดงในภาพที่ 12

ให้สัมพันธ์กับตำแหน่งมุมมององค์ประกอบสำคัญ เป็นการสุ่มแบบเจาะจง โดยใช้ถิ่นที่อยู่เป็นเกณฑ์ และใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก จนกว่าจะได้คำตอบที่ซ้ำ หรือไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก คาดหมายจำนวนย่านละประมาณ 10 คน จากการกำหนดและคัดเลือกมุมมองทั้งหมด 52 มุมมองที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์ของเมืองเก่าเชียงใหม่ เพื่อให้มีความเหมาะสมต่อทัศนคติรวมถึงการให้เหตุผลจึงมีการจัดกลุ่มและคัดเลือกรูปภาพเพื่อใช้เป็นภาพตัวแทนของแต่ละกลุ่มให้มีจำนวนไม่เกิน 32 ภาพ (นลิน, 2561) จึงได้มีการเลือกภาพตัวแทนที่มีลักษณะเหมือนหรือใกล้เคียงกันเพื่อนำมาเป็นตัวแทน จำนวน 23 มุมมอง โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ มุมมองที่ 1-16 เป็นมุมมองที่มีฉากหลังเป็นดอยสุเทพ และมุมมองที่ 17-23 เป็นมุมมองที่ไม่เห็นดอยสุเทพ เพื่อจะได้เปรียบเทียบและสอบถามถึงความสำคัญของมุมมองที่ต่างกัน

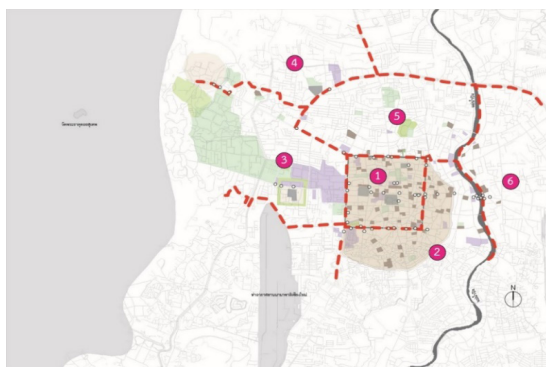

Figure 12 Scopes of the 6 zones

การประมวลผลข้อมูลจากแบบสอบถามในส่วนของการให้ระดับคะแนน ทั้งระดับของคุณค่าและความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ของมุมมอง ระดับคุณภาพทางสายตา และระดับของความชื่นชอบ จากการสำรวจและร่วมประเมินของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามถึงระดับความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ระดับคุณภาพทางสายตาและระดับความชื่นชอบ ทั้ง 23 มุมมอง/รูปภาพ บนระดับคะแนน ดังแสดงในภาพที่ 13

มุมมอง	1. ท่านคิดว่ามุมมองนี้มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์ของเมืองเก่าเชียงใหม่ในระดับใด	☐	☐	☐	☐	☐
		มากที่สุด	มาก	กลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	2. ท่านคิดว่ามุมมองนี้มีปัญหาหรือไม่ ถ้ามีปัญหานั้นคืออะไร และอยู่ในระดับใด	☐	☐	☐	☐	☐
		มากที่สุด	มาก	กลาง	น้อย	ไม่มีปัญหา
	มีปัญหาคือ.....					
	3. ท่านมีความชื่นชอบมุมมองนี้มากน้อยเพียงใด	☐	☐	☐	☐	☐
		มากที่สุด	มาก	กลาง	น้อย	น้อยที่สุด

Figure 13 Information from the questionnaire

จากการประเมินโดยคนในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในลักษณะของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้วิจัยและคนในชุมชนทั้ง 71 คน กระจายทั่วพื้นที่ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ สาขาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมจำนวน 18 คน และคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนจำนวน 53 คน ช่วงเวลาในการตอบแบบประเมินคือ วันที่ 21-29 มีนาคม พ.ศ. 2562 โดย

การจัดทำแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ อันจะทำให้ชุมชนรู้ถึงปัญหา ร่วมมือกันแก้ไข และป้องกันอย่าง
ครอบคลุมอย่างมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย การประเมินระดับของคุณค่าและความสำคัญของมุมมอง ระดับคุณภาพ
ทางสายตา / การวิเคราะห์ปัญหา และระดับความชื่นชอบ ที่นำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วม ในการเสนอแนวทาง
การแก้ไขปัญหาและการดูแลรักษามุมมองสำคัญ สามารถสรุปออกมาเป็นแผนภูมิได้ ดังในภาพที่ 14

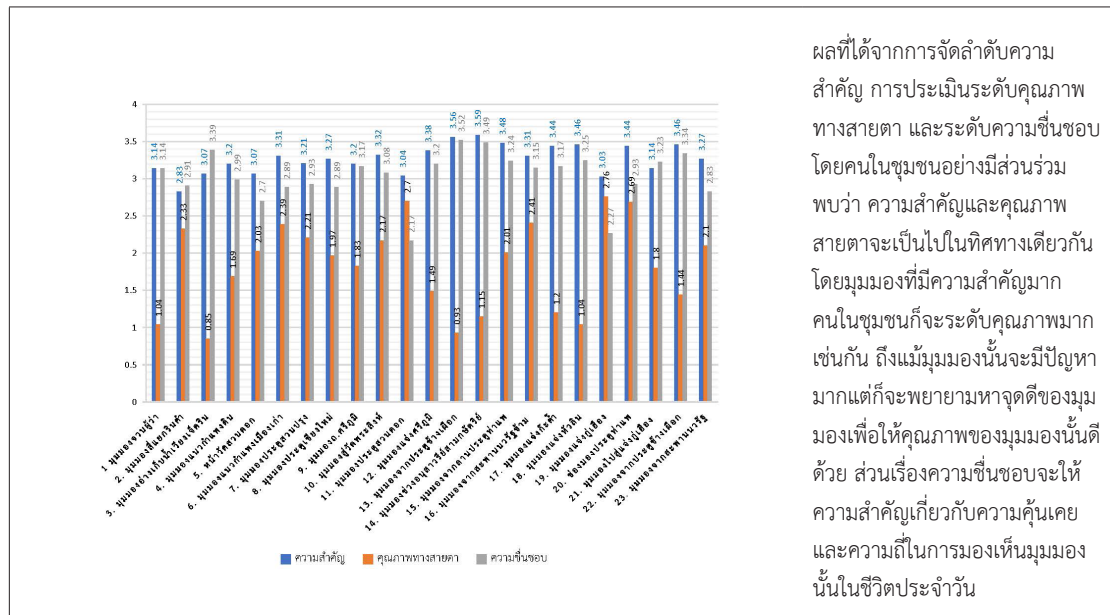

Figure 14 Results of evaluation by community people through a participatory approach

สรุปผล

จากการประเมินโดยผู้วิจัยและคนในชุมชน ทั้งผู้เชี่ยวชาญและชาวบ้าน แสดงให้เห็นถึงความผูกพันและความรู้สึกรับรู้ถึงสถานที่ที่สามารถบอกถึงลักษณะเด่น ประวัติศาสตร์ ตำแหน่ง และกิจกรรมที่เกิดขึ้นของมุมมองนั้นได้ โดยเฉพาะมุมมองที่มีวัดเป็นองค์ประกอบ คือ มุมมองที่ 10 ที่มองเห็นวัดพระสิงห์ มุมมองที่ 11 หน้าวัดสวนดอก ดังแสดงในภาพที่ 14 ที่คนในชุมชนจะให้ความสำคัญอย่างมาก ที่ตอนแรกที่สอบถามข้อมูลจะเกิดความลังเลใจในการให้ค่าคะแนน แต่เมื่อบอกตำแหน่งและองค์ประกอบในภาพว่าอยู่บริเวณวัดสำคัญ คนในชุมชนก็ให้ระดับความสำคัญที่มากขึ้นที่ อีกทั้งส่งผลให้ค่าคุณภาพทางสายตาที่มากขึ้นถึงแม้ผู้วิจัยจะประเมินว่ามีคุณภาพน้อยเพราะมีผลกระทบมากแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่อสังคมล้านนาค้นตั้งแต่ในอดีต จากความผูกพันต่อสถานที่ดังกล่าว ส่งให้การตอบแบบสอบถามของคนในชุมชนโดยจะมีความแตกต่างกันระหว่างชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้เชี่ยวชาญจะสามารถระบุถึงสภาพปัญหาและองค์ประกอบที่สร้างผลกระทบต่อคุณภาพทางสายตาได้อย่างชัดเจนและไปในทิศทางเดียวกันและชาวบ้านจะค่อนข้างไม่เห็นถึงปัญหาโดยจะให้ระดับของปัญหาที่แตกต่างกันตามระดับของความผูกพันต่อสถานที่นั้นและจะให้ความสำคัญต่อด้านไม้และพื้นที่สีเขียวเป็นหลัก เมื่อมุมมองนั้นมีต้นไม้และพื้นที่สีเขียวก็จะถือว่ามีความสวยงามสำคัญ และทำให้ระดับคุณภาพทางสายตาสูง ซึ่งมีความขัดแย้งกับผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญ จากความแตกต่างของผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญและคนในชุมชน ทำให้นักวิจัยนี้จึงได้ผลการประเมินของผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญในชุมชน

เป็นหลักในการวางแผนเสนอแนวทางการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มรดกสำคัญ และนำผลประเมินจากประเมินจากชาวบ้านมาสรุปข้อเสนอแนะแผนในกระบวนการมีส่วนร่วมต่อไป ทั้งนี้จากกระบวนการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชนสามารถสรุปแบบสอบถามได้ดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญขององค์ประกอบเมืองด้านประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์ของเมือง

กลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญ สาขาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรม และประชาชนในท้องถิ่น ที่ให้ความคิดเห็นใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่ โดยที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจะให้ความสำคัญต่อพื้นที่หรือองค์ประกอบที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์มากกว่าคุณค่าด้านความงามทางกายภาพ และจะให้ความสำคัญมากที่สุดกับพื้นที่ที่มีคุณค่าประกอบกัน และองค์ประกอบที่ถือว่ามีความสำคัญต่อทัศนคติของผู้คนได้แก่ **องค์ประกอบในระยะไกล** : ดอยสุเทพ จากการประเมินโดยกลุ่มผู้ประเมินทั้งผู้เชี่ยวชาญและคนในชุมชน และผู้วิจัย ทั้งจากการตอบแบบสอบถามและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ก็มีความคิดเห็นเหมือนกัน คือความสำคัญของดอยสุเทพที่ถือว่ามีความสำคัญทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และด้านภูมิทัศน์ของเมือง ที่ไม่ยอมเห็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพที่เกิดขึ้นกับดอยสุเทพ เช่นการรुक้า ทำลายป่าไม้ **องค์ประกอบในระยะใกล้** : วัด โบราณสถาน แม่น้ำปิง ถือเป็นองค์ประกอบที่อยู่ในระยะใกล้สายตาของคนในชุมชน โดยจะสามารถมองเห็นได้ในเฉพาะบางพื้นที่ โดยองค์ประกอบดังกล่าวเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมาก ทั้งในด้านจิตใจ ด้านสัญลักษณ์ ด้านความศักดิ์สิทธิ์ และแสดงถึงอัตลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ และเมื่อมีการพบเห็นก็จะมีการยกมือไหว้และขอพร โดยเฉพาะวัดและโบราณสถาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาและความสำคัญด้านจิตใจ

โดยองค์ประกอบดังกล่าวทั้งในระยะใกล้และระยะไกลสายตา การสร้างให้องค์ประกอบดังกล่าวให้มีความโดดเด่น สง่างาม ให้เหมาะสมกับเป็นจุดเด่นหรือจุดหมายตาที่สำคัญของคนในเมือง การจัดการสภาพแวดล้อมเป็นเรื่องที่สำคัญโดยเฉพาะการกำหนดตำแหน่ง ขนาด และความเด่น โดยยึดถือการมองเห็นจากจุดมองไปสู่สิ่งที่มอง ได้แก่ **พื้นที่เชิงดอยสุเทพ จุดมอง** : ด.สุเทพ ด.ห้อยแก้ว ด.ซูเปอร์ไฮเวย์(เชียงใหม่-ลำปาง)ไปสู่วัดเจ็ดยอด **สิ่งที่มอง** : ดอยสุเทพ วัดพระธาตุดอยสุเทพ วัดสวนดอก วัดเจ็ดยอด และแนวกำแพงดินเวียงสวนดอก เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษเพื่อรักษามรดกของดอยสุเทพ ควรได้รับการกำหนดให้เป็นเขตสงวนรักษา ที่มีข้อกำหนดความสูง รูปทรง การออกแบบและสี ของอาคารสิ่งก่อสร้าง นอกจากนี้ควรรบกวนให้น้อยที่สุดและเพิ่มคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาของเมืองเชียงใหม่เพิ่มมากขึ้นทุกปีโดยเฉพาะปัญหาหมอกควัน **พื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า จุดมอง** : ถ.ราชดำเนิน ด.ท่าแพ ด.เจริญเมือง ด.มณีนพรัตน์ ด.ศรีภูมิ ด.บุญเรืองฤทธิ์ ด.อารักษ์ ด.บำรุงบุรี ด.ช่างหล่อ ด.มูลเมือง ด.คชสาร ด.ช่างเผือก ด.พระปกเกล้า ด.วัวลาย ด.ทิพเนตร **สิ่งที่มอง** : แจ่งเมืองประตูเมืองและคูเมือง อนุสาวรีย์สามกษัตริย์ วัดพระสิงห์ วัดเชียงมั่น วัดเจ็ดยอด และดอยสุเทพในระยะไกล เป็นพื้นที่เมืองเก่าที่มีวัดและโบราณสถานที่สำคัญของเมืองจำนวนมาก เป็นพื้นที่ที่ควรส่งเสริมด้านวัฒนธรรม การจัดการในพื้นที่ควรมีข้อกำหนดเรื่องรูปแบบอาคาร ความสูงอาคารและป้ายโฆษณา ที่ควรกำหนดให้กลมกลืน ไม่แปลกแยกจนเกินไป **พื้นที่ริมแม่น้ำปิง จุดมอง** : พื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำปิง สะพานนวรัฐ **สิ่งที่มอง** : แม่น้ำปิง กลุ่มต้นไม้ และดอยสุเทพในระยะไกล เป็นพื้นที่ธรรมชาติในเมืองที่สามารถ มองเห็นดอยสุเทพและเมืองเชียงใหม่อย่างงดงาม เหมาะกับการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่พักผ่อนที่สำคัญของเมือง การจัดการสภาพแวดล้อมควรมีการกำหนดเรื่องรูปแบบและความสูงอาคารไม่ให้แปลกแยก

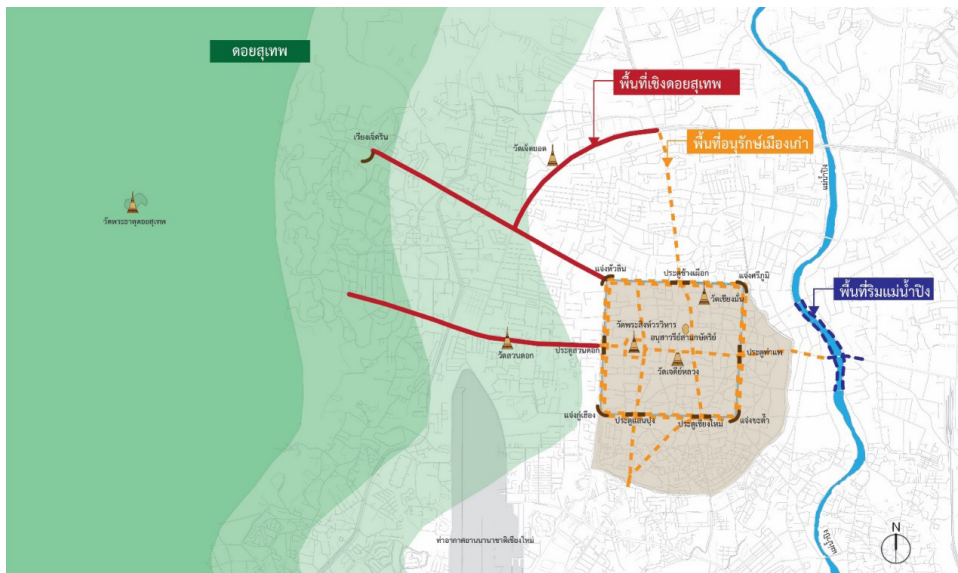

Figure 15 Major areas with viewing points or positions and major elements or the viewing objects
พื้นที่สำคัญที่เป็นจุดมองหรือตำแหน่งในการมอง และองค์ประกอบสำคัญหรือสิ่งที่มอง

2. ปัจจัยทางด้านกายภาพที่มีผลต่อปัญหาและผลกระทบของคุณภาพมุมมอง

ปัญหาและผลกระทบของคุณภาพทางสายตาของมุมมองสำคัญที่ทำให้คุณค่าองค์ประกอบนั้นน้อยลง โดยกลุ่มผู้ประเมินให้ระดับคะแนนที่แตกต่างกันไปตามประสบการณ์ที่เคยพบเห็นและความใกล้ชิดกับมุมมองนั้น แต่เมื่อมีการพูดคุยและสัมภาษณ์ถึงองค์ประกอบที่สร้างปัญหากลุ่มผู้ประเมินให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือ อาคารสูง ป้ายโฆษณาและเสาไฟสายไฟ และมีกลุ่มหนึ่งที่ได้กล่าวถึงการจอตลอดและวางป้ายบนทางเท้าที่ถือเป็นปัญหาต่อมุมมอง โดยระดับปัญหาจะขึ้นอยู่กับขนาด ความสูง ความรกเกะกะ และสีส่น เป็นส่วนใหญ่

3. ความชื่นชอบของมุมมอง

แต่ละกลุ่มผู้ประเมินก็จะมี ความชื่นชอบที่แตกต่างกันซึ่งเป็นเรื่องที่วัดได้ยากสำหรับการให้ระดับคะแนน แต่ก็สามารถสรุปได้ คือ ด้านความชื่นชอบปัจจัยที่มีผลต่อความชื่นชอบคือการเห็นองค์ประกอบเมืองในมุมมองและปัญหาที่เกิดขึ้นกับมุมมอง โดยองค์ประกอบที่มีผลต่อความชื่นชอบมากที่สุดคือพื้นที่สีเขียวทั้งต้นไม้ ที่ว่าง และดอยสุเทพ ซึ่งถ้ามีปริมาณที่มากในมุมมองมุมมองนั้นก็จะเป็นที่ชื่นชอบของผู้คน

เสนอแนวทางการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญ (Visual Conservation Zone)

การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญจากตำแหน่งในการมองและสิ่งที่มอง มุมมองที่ถือว่ามีความสำคัญมากที่มองเห็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์ของเมืองทั้ง ดอยสุเทพ แม่น้ำปิง วัด และโบราณสถาน องค์ประกอบเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของคนในชุมชนและมีผลต่อจิตใจของคนมาเป็นเวลายาวนาน และเพื่อเป็นการอนุรักษ์มุมมองสำคัญดังกล่าว เมืองเก่าเชียงใหม่ควรมีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญ โดยมีข้อกำหนดเกี่ยวกับความสูง รูปทรง การออกแบบและสีของอาคารและสิ่งก่อสร้างในพื้นที่เหล่านี้ ดังแสดงในภาพที่ 16

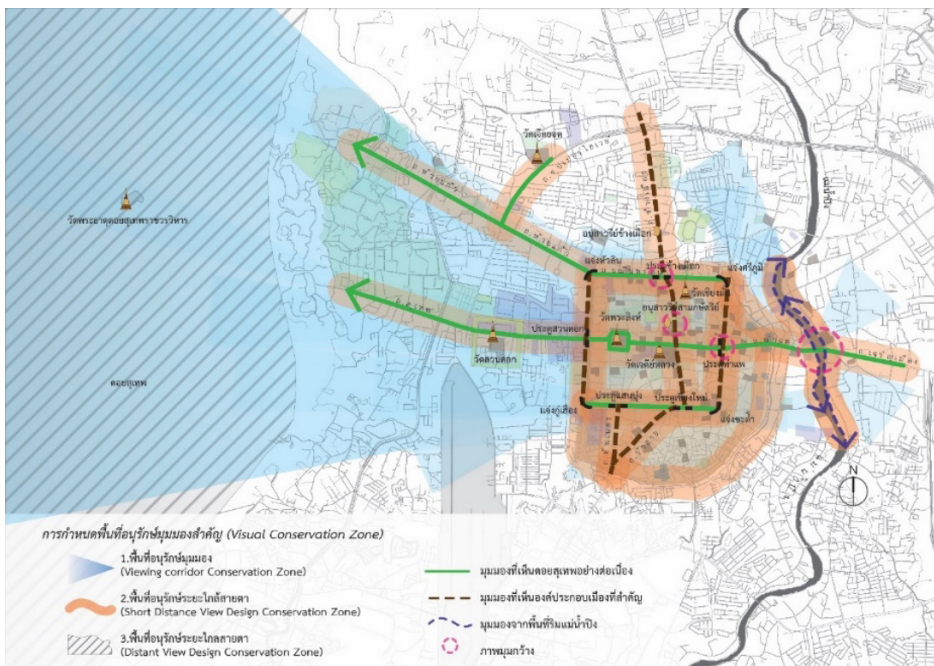

Figure 16 A guideline for designating major visual conservation zones

จากภาพที่ 16 การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญแบ่งออกเป็น 3 พื้นที่ที่มีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของมุมมอง ประกอบไปด้วย

1. **พื้นที่อนุรักษ์มุมมอง (Viewing corridor Conservation Zone)** พื้นที่ที่ควรมีการกำหนดความสูงของอาคารตามระดับของพื้นที่ เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อมุมมองจากพื้นที่ต่างๆ ในเมืองประกอบไปด้วย พื้นที่เวียงเชียงใหม่ทั้งในบริเวณชั้นในและชั้นนอก พื้นที่เชิงดอยสุเทพและพื้นที่ริมแม่น้ำปิง
2. **พื้นที่อนุรักษ์ระยะใกล้สายตา (Short Distance View Design Conservation Zone)** เป็นพื้นที่บริเวณริมถนนหรือพื้นที่สาธารณะที่สำคัญ ที่มีความสำคัญต่อการรับรู้โดยเฉพาะในระยะ 500 m และ 30-45 องศา ถือเป็นระยะที่ผู้มองรับรู้ได้ดี เป็นระยะที่สายตามนุษย์จดจำวัตถุได้ ควรมีการกำหนด ความสูง รูปทรง การออกแบบสี เพื่อไม่ทำลายมุมมองสำคัญ โดยควบคุมความสูงอาคารริมถนน ให้เป็นเส้นทางมุ่งไปสู่องค์ประกอบสำคัญ (Vista) โดยพื้นที่ข้างถนนไม่ควรสร้างอาคารสูง และค่อๆ สูงเมื่อไกลออกจากถนน
3. **พื้นที่อนุรักษ์ระยะไกลสายตา (Distant View Design Conservation Zone)** เป็นพื้นที่บริเวณดอยสุเทพและพื้นที่เชิงดอยสุเทพที่ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ สามารถมองเห็นได้เกือบทุกพื้นที่ในเมือง ที่ควรกำหนดสีของผนังภายนอกและหลังคา ให้กลมกลืนเพื่อไม่ให้ทำลายมุมมองสำคัญ

การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญขององค์ประกอบเมืองเก่าเชียงใหม่ เป็นการกำหนดมาตรฐานการออกแบบและการกำหนดความสูงของอาคารและสิ่งปลูกสร้างตามลักษณะเฉพาะของภูมิทัศน์เมืองเก่าในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับพื้นที่ทางธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่เชิงดอยสุเทพซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่สำคัญที่สุดทั้งทางด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และความงดงามต่อเมือง โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีภูเขาเป็นฉากหลัง เมื่อประกอบกับสถาปัตยกรรมอันมีคุณค่าและงดงามของเมืองทั้งวัด โบราณสถาน หรือบ้าน ล้วนก่อให้เกิดความงดงามทางภูมิทัศน์

แก่เมืองอย่างแท้จริงและสมบูรณ์ โดยพื้นที่อนุรักษ์มุมมองทั้งหมดสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทตามลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ได้แก่

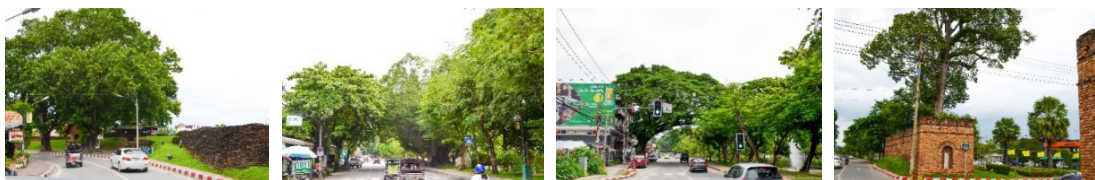
1. **มุมมองที่เห็นดอยสุเทพอย่างต่อเนื่อง** พื้นที่จากถนนที่มองไปทางทิศตะวันตกของเมือง สามารถมองเห็นดอยสุเทพได้อย่างต่อเนื่อง เป็นมุมมองที่สามารถมองเห็นทั้งภูมิทัศน์ในเมืองในระยะใกล้และเป็นดอยสุเทพในระยะไกล ถือเป็นจุดเด่นและลักษณะเฉพาะของภูมิทัศน์เมืองเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 1.แนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก ได้แก่ ถ.เจริญเมือง ถ.ท่าแพ ถ.ราชดำเนิน และ ถ.สุเทพ 2.บริเวณคูเมือง ได้แก่ ถ.บำรุงบุรี ถ.ช่างหล่อ ถ.ศรีภูมิ และถนนมณีนพรัตน์ 3.ถนนขึ้นสู่วัดพระธาตุดอยสุเทพ ได้แก่ ถนนห้วยแก้ว และ 4.ถนนไปสู่วัดเจ็ดยอด ได้แก่ถนนสุขเปอรไฮเวย์ ดังแสดงในภาพที่ 17

มุมมองไปสู่หุบประตู ถนนท่าแพ มุมมองวัดแสนฝาง ถ.ท่าแพ มุมมอง ถ.ราชดำเนินวัด หน้าวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

Figure 17 Examples of continuous viewing of Doi Suthep, east-west orientation ตัวอย่างมุมมองที่เห็นดอยสุเทพอย่างต่อเนื่อง แนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก

2. **มุมมองที่เห็นองค์ประกอบเมืองที่สำคัญ** เป็นมุมมองที่ภูมิทัศน์ในเมืองทั้ง วัด โบราณสถาน อาคารที่มีคุณค่าและต้นไม้ เป็นมุมมองในระยะใกล้ ประกอบไปด้วย 1.แนวแกนทิศเหนือ-ใต้ ได้แก่ ถ.ช่างเผือกและถ.พระปกเกล้า 2.บริเวณคูเมือง ได้แก่ ถ.คชสาร ถ.มูลเมือง ถ.รักษ์ และถ.บุญเรืองฤทธิ์ และ 3.ถนนทางทิศใต้ของเมือง ได้แก่ ถ.ทิพนตรและถนนวัวลาย

มุมมองแจ้งศรีภูมิ ถ.มูลเมือง มุมมองกรอบต้นไม้ ถ.อารักษ์ มุมมองกรอบต้นไม้ ถ.อารักษ์ มุมมองประตูประตูลานปรุง

Figure 18 Examples of viewing of major urban elements ตัวอย่างมุมมองที่เห็นองค์ประกอบเมืองที่สำคัญ

3. **มุมมองจากพื้นที่ริมแม่น้ำปิง** เป็นแม่น้ำสายสำคัญของเมืองเชียงใหม่ มุมมองริมแม่น้ำนี้ถือเป็นมุมมองที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติที่มีต้นไม้ตลอดแนวแม่น้ำ ก่อให้เกิดภาพมุมกว้างที่สวยงาม เป็นมุมมองในระยะใกล้และระยะไกลที่ควรอนุรักษ์

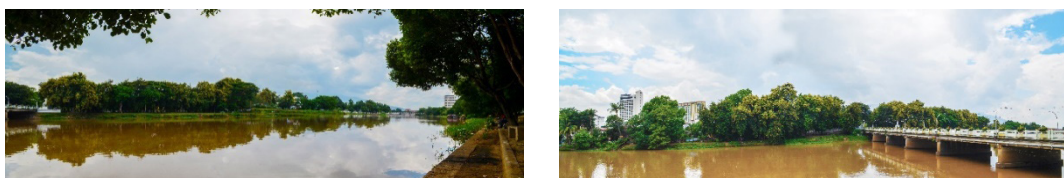

Figure 19 Examples of viewing from the area of Ping river ตัวอย่างมุมมองจากพื้นที่ริมแม่น้ำปิง

4. ภาพมุมกว้าง จากสะพานนวรัฐ เป็นจุดมองแบบภาพมุมกว้างที่ดีมากในการมองเห็นเมือง ต้นไม้ โดยรอบและตอয়สุเทพทิศตะวันตก ถือเป็นมุมมองจากพื้นที่เปิดโล่งขนาดใหญ่ที่สวยงาม และอีกพื้นที่หนึ่งคือลานสาธารณะบริเวณช่วงท่าแพ ช่วงข้างฝือกและช่วงอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ ที่เป็นพื้นที่สาธารณะทำกิจกรรมที่สำคัญต่างๆ ของเมือง เป็นมุมมองที่สามารถมองเห็นตอয়สุเทพในระยะไกลและมองเห็นภูมิทัศน์เมืองในระยะใกล้

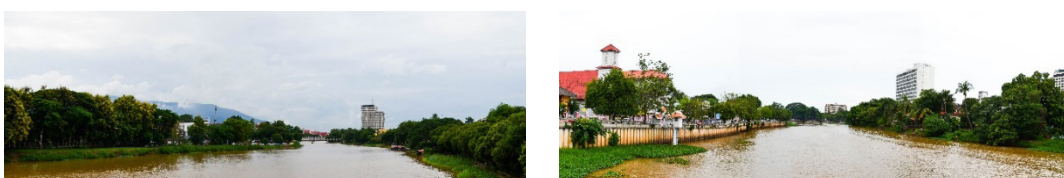

Figure 20 Examples of panorama from Nawarat bridge ตัวอย่างภาพมุมกว้าง จากสะพานนวรัฐ

การกำหนดพื้นที่อนุรักษ์มุมมองสำคัญขององค์ประกอบเมืองเก่าเชียงใหม่ ดังแสดงในภาพที่ 17-20 จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบที่สร้างผลกระทบต่อมุมมองมากที่สุดคืออาคารสูง ที่ทั้งผู้เชี่ยวชาญในชุมชน คนในชุมชน และผู้วิจัยได้ให้ความเห็นในทิศทางเดียวกัน ที่ส่งผลทำให้ภาพรวมของเมืองเปลี่ยนไป ส่งผลกระทบอย่างมากต่อบรรยากาศของเมือง การควบคุมความสูงอย่างเป็นระบบ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างมากครอบคลุมพื้นที่ทั้งชุมชน โดยมุ่งจะสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง โดยเฉพาะการควบคุมการก่อสร้างอาคารสูงของอาคารกับอาคารที่มีคุณค่าและอาคารที่อยู่อาศัยให้สอดคล้องตามลักษณะภูมิประเทศ ที่มีเอกลักษณ์และสวยงาม รวมทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทัศนียภาพ มุมมอง และเส้นขอบฟ้า (Skyline) ของเมืองโดยรวม

การออกแบบภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณภาพและส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา มีความสำคัญมากต่อการสร้างสภาพแวดล้อมในเมืองที่ยั่งยืน งานวิจัยนี้ถือเป็นการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นต้นที่ได้นำคนในชุมชนมาร่วมแสดงความคิดเห็นและรับทราบสภาพปัญหา และหวังว่าในอนาคตหลังจากคนในชุมชน จะทำให้แผนการอนุรักษ์มุมมองสำคัญของเมืองเก่าเชียงใหม่สมบูรณ์ ประชาชนเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมเสนอแผนการอนุรักษ์มุมมองสำคัญและเสนอให้เมืองเชียงใหม่เพิ่มพื้นที่อนุรักษ์มุมมองและทัศนียภาพเมืองได้อย่างมีคุณภาพต่อไป

ในอนาคตเมืองเก่าเชียงใหม่เข้าสู่การเป็นมรดกโลก ข้อกฎหมายในปัจจุบันนับว่ายังไม่เพียงพอต่อการอนุรักษ์มุมมองสำคัญ จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาต่ออย่างละเอียดตามลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่อย่างครอบคลุม และควรมีการวางแผนร่วมกันทั้งผู้เชี่ยวชาญ คนในชุมชน ฝ่ายบริหารและฝ่ายปกครองท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อร่วมหาแนวทาง วางแผน และบริหารจัดการเมืองให้สอดคล้องกับการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2561 รุ่น 14 กลุ่มหัวข้อวิจัย การพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับพื้นที่เมืองเก่าอย่างมีส่วนร่วม โครงการวิจัยเรื่อง การประเมินคุณภาพทางสายตาขององค์ประกอบสำคัญของเมืองเก่าเชียงใหม่ โดยการใช้ส่วนร่วม สัญญาเลขที่ MSG61Z0019 และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

- Ali R. et al., (2014). *Explanation of Environmental Aesthetic Factors of Urban Design*. Tehran: Urban Design at Art and Architecture Faculty of Tarbiat Modares University.
- American Society of Landscape Architects. (1979). *Visual Impact Assessment for Highway Projects*. Washington: D.C.American Society of Landscape Architects.
- Apavatjirul Charoenmuang, D. (2005). *mīāng yangyūn nai Chīāng Mai nāokhit læ prasopkān khōng mīāng nai hupkhao* [Sustainable cities in Chiang Mai : a case of a city in a valley]. Chiang Mai: Social Research Institute, Chiang Mai University.
- Chiang Mai University. (2016). *khōngkān chattham phān patibatkān dān kān'anurak læ phatthanā phūnthī prawattisāt læ watthanatham mīāng Chīāng Mai tām nāo mōradok lōk raya thī nung (khōngkān Chīāng Mai sū mīāng mōradok lōk)*. [Chiang Mai World Heritage Initiative Project]. In *'ēkkasān prakōp ngān thalāeng khāo læ radom khwāmkhithen khrang thī sōng phūa sanapsanun Chīāng Mai sū mīāng radap lōk* [Press Conference and Brainstorming To Support Chiang Mai to the World Heritage City (2nd time)]. Chiang Mai: Chiang Mai Provincial Administrative Organization.
- Chulasai B. (2004). *kān wikhrō phonkrathop singwætłōm thāng dān sunthariyaphāp* [Environmental Impact Assessment Aesthetic]. Bangkok: Chulalongkorn University Printing.
- Farrington Urban Design. (2010). *Study Baseline Study Report excerpts London Borough of Islington LDF evidence base*. London: Alan Baxter & Associates.
- Josh C. (2014). *Diagram of human visual field*. [Online]. Retrieved August 10, 2018, Retrieved from <https://blog.mozvr.com/quick-vr-prototypes/>
- Larry W. (1996). *Canter Environmental Impact Assessment*. Singapore : McGraw Hall.
- Mehmet Kivanç A. (2013). *Visual Quality Assessment Methods in Landscape Architecture Studies*. [Online]. Retrieved June 26, 2018, Retrieved from <https://www.intechopen.com/books/advances-in-landscape-architecture/visual-quality-assessment-methods-in-landscape-architecture-studies>

- Ongsakun S. (2006). *sēnthāng ěhakkrayān sū lāng rīanrū thāng prawattisāt nai Chīang Mai* [Bicycle trails to study Chiang Mai city historical sources]. Chiang Mai : Pinkanakorn Development Agency.
- Palawan N. (2012). *kānpamān khunnaphāp thāng sāitā khōng phūm that : kōranī suksā khunnaphāp chāng that bon thanon rāt damnān ěhangwat^๔ nakhōn sī tham rāt* [Landscape visual assessment : a case study of the Ratchadamnoen road, Nakhon Si Thammarat province]. (Master of Landscape Architecture Program). Faculty of Architecture, Silpakorn University.
- Rattakasigorn S. (2013). *kānphatthanā mīāng Chīang Mai lāe panhā saphāwa wātlōm* [Chiang Mai City Development and Environmental Problems]. In *‘ēkkasān prakōp kān banyāi Chīang Mai nai sāitā khōng khonnōk* [Articles, lecture notes Chiang Mai in the eyes of outsiders]. Bangkok: Faculty Of Architecture Chulalongkorn University
- Richard C. et al. (1986). *Foundation for Visual Project Analysis*. New York: John Willey&Son,Inc.,
- Robert Tavernor. (2007). *Visual and cultural sustainability: The impact of tall buildings on London*. London : Director Cities Programme, London School of Economics and Political Science.
- Simon Bell. (1999). *Landscape Pattern and Process* .London : E&FN.
- Song-im W. (2004). *phonkrathop thāng sāitā khōng ‘ākhān sūng phūa kān yū ‘āsaithī mī tō wat nai bōriwēn Krung Thēp Mahā Nakhōn* [Visual Impact of Tall Residential Buildings on Temples in Bangkok Area]. (Master of Landscape Architecture Program). Faculty of Architecture, Silpakorn University.
- Tansukanun P. (2016). *kān ‘anurak chumchon mīāng* [Urban Conservation]. Bangkok: Chulalongkorn University Printing.

